

SZÓDY SZILÁRD

VERSMONDÁS – 2005

Amit leírok, az természetesen erősen szubjektív, és természetesen, ahogy mondani szokás: a teljesség igénye nélküli.

E témában szinte közhely, hogy a – hivatásos, vagy akár az amatőr – versmondás, mint ügy, mint – ha úgy tetszik – „mozgalom”, az elmúlt tíz-tizenöt évben már nem az igazi. Nem foglalja el a korábbi – fontos – helyét a művészeti (kulturális) közéletben, kevesebben művelik, azok is alacsonyabb színvonalon, és ami még szomorúbb: alig van vershallgató, sőt versolvasó közönség.

Mint minden közhely, ez is sok igazságot tartalmaz.

Ha a felszínt nézzük, valóban, hol vannak a tömegeket vonzó versünnepek, versmondó fesztiválok, versmondó táborok. Egy Egyetemi Színpadi Latinovits vagy Mensáros est. A több száz versmondót megmozgató országos Ady, József Attila, Radnóti, Nagy László, Illyés verseny rádiós, televíziós közvetítéssel, külföldi jutalom utakkal. A Munkásfiatalok Országos Versenye, egy hetes megelőző műhelytáborral, értékes díjakkal. Vagy akár a tíz esztendő megélő Versmondó Műhely a Fővárosi Művelődési Házban.

És sorolhatnám még.

Nem sorolom, ugyanis nem ez az érdekes. Az érdekes az a társadalmi- (politikai) változás, ami a rendszerváltással együtt következett be, és amely nemcsak a kultúra finanszírozásának változását jelentette, hanem egy kollektív kultúrához való „viszony” változását is.

Nem vagyok szakembere a társadalmi folyamatok elemzésének, de van egy érzésem. Amíg a rendszerváltás előtti időszakban mindenféle kulturális indíttatású közösség alkalmat adott a hivatalossággal, a kanonizálttal való szembeállásra, a „nem egyenlő vagyok” attitűdre, addig jelen korunkból ez az indulat – a dolgok természeténél fogva – kihuny.

Természetesen ehhez az is hozzá tartozik, hogy „ifjúsági rétegmozgalomként” kezelték – szinte – az egész amatőr mozgalmat, jórészt a KISZ-hez tartozónak, fehér hollóként mutogatva néhány aktív felnőttet vagy felnőtt csoportot. A hetvenes-nyolcvanas években nőtt ki egy korosztály ebből a „korcsoportból” pl. versmondóként, nem adták fel diákkorukkal együtt az aktív versmondást, és nem akartak „hivatásos előadóművészek” lenni. Az ő számukra jött létre a győri Radnóti felnőtt versmondó verseny.

Egy példát írnék a fentiek jelzésére.

Ellenállást és feszültséget, szembeállást és bátorságot jelentett 1985-ben, amikor egy versmondóval egy városi központi ünnepre (március 15) Ady: „A tűz márciusa” helyett Babits: „Petőfi koszorú” című versével készültünk fel. És a vers el is hangzott – némi KISZ és PB. dorgálás mellett. Ha ma arra biztatok egy versmondót, hogy egy (teljesen mindegy, milyen) pártrendezvényen József Attila „Hazám” című versét mondja el, ő semmiféle pozitív töltetet nem kap.

Egyébként sok a versmondó – valójában az „alkalmi versmondó”. A ritka, de még meglévő alkalmakkor megjelennek, jól-rosszul „teljesítenek”, aztán, szinte összetéveszthetően, a következő alkalommal ismét ott vannak. Ez elsősorban a diákversmondókra érvényes. Kevés a vershez – nem mint műfajhoz,

hanem mint elmondható-elmondandó műalkotáshoz – értő, felkészítő pedagógus. Ezen belül is a versértő, azt értően elemző tanár.

(Anekdota (?): „Harmincnyolcfokos lázban égek mindig” – kezdi a versmondó, aztán – sajnos – folytatja is a verset. A zsűri egy tagjának szerény kérdése: „Nem harminchatfokos?” Mire a válasza: „A tanárnóm azt mondta, hogy a harminchat fok nem láz!”)

A felnőtt versmondóknak van kitarító magva. Sokan foglaloznak az utánpótlással is, nem egy régi tanítványommal tanítok, zsűrizek együtt, de a többiekről is tudok. Régi „műhelyeseim” alapították a Magyar Versmondó Egyesületet és a Magyar Versmondásért Alapítványt is.

Új jelenség, hogy az utóbbi tíz évben igencsak nagy számban jelentkeztek a nyugdíjas korú versmondók. (Kissé eufemisztikus-gügyögő elnevezést is kapott „kategóriájuk”: „szépkorúak”.) Ez önmagában örvendetes lenne, sajnos azonban „visszaóvodásodnak”. Nagyanyjuk, édesanyjuk vagy első tanítójuk által elmondott verseket mondanak, az ezeknek megfelelő kivételben. Tisztelet a kivételnek. Azoknak, akik nem adták fel intellektusukat azzal, hogy megváltozott a státusuk. Akik továbbra is tanárok, óvónők, memók vagy a világra figyelő család(nagy)anyák.

Ha a „szakmai” szemüvegem veszem elő, akkor – sajnos – nagyon sok az olyan versmondó, aki csak szöveget mond, vagy csak formai oldalról gondolja végig a mondandóját. Legtöbbször az elemzés hiánya az árulkodó. Hogy a vers mit sűrít, az legtöbbször rejtve marad saját maguk előtt is, hát még a közönség előtt.

Ami a teljes magyar versmondói palettát illeti, nincs Latinovits, Mensáros, de azért néha-néha van önálló est, kiemelkedő versteljesítmény, értő részvétel zsűriken. Született a Magyar Rádióban egy elmondott József Attila Összes, bár nincsen már Magyar Előadóművész Fesztivál, nincs az ml-en éjszakai „büntetővers”, de napjainkban kezdődik a hivatásosok számára a VERSÜNNEP, és ezzel párhuzamosan az amatőrök számára a mindig névös tatabányai József Attila verseny.

Bizakodjunk.

*

Néhány napja fejeztem be e szóval: „bizakodjunk” a cikkemet. Azóta meghallgattam 199 u. n. „hivatásost” – tehát vagy színművészi vagy valamilyen színészi illetve előadóművészi papírral rendelkezőt – a „Versünnepen” a Magyar Rádióban, valamint 40 amatőr vers és prózamonológ és 9 „verset éneklőt” Tatabányán az Országos József Attila versenyen. Nem szeretném összevetni őket, de alap tapasztalatom: a „profik” nagyon nagy százalékánál Ő – a verset elmondó – volta fontos, a vers a második helyre szorult. Ennek oka: a színészi és a pódiumi eszközök közötti különbségtétel hiánya. Ahogy megfogalmaztam: igen sok vers csak a szájon volt meg, a fejben és a szívben nem.

Az amatőrök jó része viszont – persze itt is volt némi kivétel – a pódiumi magatartáson belül maradt, nem „szerepelt”, verset, prózát mondott. Viszont: kevesebb képességgel, technikai tudással, szűk modulációs skálán, alapvetően a szürke középszer dominált. De tisztességgel.

Sajnálom, de olyan katartikus élményben, hogy a gerincemen futkározzon a hideg, egyik versenyen sem volt részem.

De továbbra is bizakodjunk.